РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Министерство на земеделието и храните
Българска агенция по безопасност на храните

ПЕРИОДИЧЕН БЮЛЕТИН по растителна защита

за периода до 30 април 2024 година

СОФИЯ, 2024

✉ Гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, 🖷 +359 (0) 2 915 98 98, www.bfsa.egov.bg
☐ Ниво 3, TPL-RED ☐ Ниво 2, TPL-AMBER ☐ Ниво 1, TPL-GREEN ☐ Ниво 0, TPL-WHITE

ПШЕНИЦА И ЕЧЕМИК

Фенофаза:

BBCH (21–41) „Начало на братене: видим първи брат" – "Ранна фаза на вретенене: удължаване влагалището на флагелния лист"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Обикновен житен бегач *[Zabrus tenebrioides]***
- ✓ **Вредна житна дървеница *[Eurygaster integriceps]***
- ✓ **Обикновена житна пиявица *[Oulema melanopa]***
- ✓ **Шведска муха [*Oscinella frit*]**
- ✓ **Листни въшки [сем. *Aphididae*]**
- ✓ **Брашнеста мана *[Erysiphe graminis]***
- ✓ **Септориози *[Septoria tritici, Septoria nodorum]***
- ✓ **Кафява ръжда *[Puccinia recondita]*, жълта ръжда *[Puccinia striiformis]***
- ✓ **Мрежести петна *[Drechslera teres]***

Обикновен житен бегач /Zabrus tenebrioides/

Неприятелят е повсеместно разпространен у нас и в отделни райони нанася значителни повреди. Една от причините за масовата му поява е монокултурното отглеждане на зимни житни култури.

При затопляне на времето през пролетта зимуващите ларви на житния бегач, продължават вредната си дейност, като прегризват листата и младите стъбла, сдъвкват ги и изсмукват сока, без да засягат жилките. Повредените растения изсъхват и имат вид на малки туфички, подобни на дреб от кълчища. На тези места силно повредените растения загиват и в посевите се образуват петна.

Наблюдава се увеличение на плътността поради високите за сезона температури. Регистрирана е плътност от 3-7 бр./м^2 при монокултурно отглеждане в областите Плевен, Пловдив и Сливен. Към химична борба да се прибегне при достигане на **праг на икономическа вредност** през пролетта:

- във фенофаза „братене" - 5 броя ларви на м^2 или 5 бр. повредени растения/м^2.

Вредна житна дървеница /Eurygaster integriceps/

Вредната житна дървеница зимува като възрастно насекомо под опадалите листа в краищата на горите, като предпочита дъбовите. Напролет започва миграцията към житните посеви. Масовата миграция е при средна дневна температура над 11,3-12^{0}C. По-рано мигрират мъжките индивиди. Дървениците се хранят като смучат сок от долната част на стъблото, в следствие на което централния лист пожълтява, усуква се и изсъхва. При затопляне на времето през деня се придвижват нагоре по

растенията и смучат сок от върховете на неизкласилите житни култури. Частта над мястото на повредата побелява и окапва. Това е т. нар. **частично белокласие**.
В областите Добрич и Перник е регистрирано начало на миграция на неприятеля. **Прагът на икономическа вредност**, при достигането на който се предприемат химична третирания, е:
- във фенофаза „вретенене“ - съотношение мъжки♂:женски♀1:1

- ***2 бр./м² при суха и топла пролет, слаби и редки посеви;***
- ***4 бр./м² при нормална гъстота на посева.***

Обикновена житна пиявица /Oulema melanopa/

Зимува като възрастно насекомо в почвата. Бръмбарите излизат на повърхността през април и май при температура на въздуха 18-20^{0}C и на почвата 9-10^{0}C. Те изгризват тесни и дълги прозорчести ивици между нерватурата на листата, като унищожават двата епидермиса и паренхимната тъкан. При масово нападение листата побеляват и изсъхват. Химични мерки за контрол се предприемат при достигане на
Начало на поява на презимували възрастните индивиди е установена в областите Бургас, Видин, Враца, Монтана, Пазарджик, Пловдив и Търговище от 0-3 бр./м^2 и в област Хасково от 10-15 бр./м^2.
ПИВ:
- във фенофаза „вретенене“

- ***30 възрастни на м² при редки посеви и суха пролет;***
- ***50 възрастни на м² при гъсти посеви и хладна пролет.***

Шведска муха /Oscinella frit/

Неприятелят развива три поколения годишно и зимуваката възрастна ларва в повредените стъбла на есенниците. Активизират се и какавидират напролет при температура на приземния въздушенп слой около 12^{0}C. Мухите от новото поколение летят главно през април и май и снасят яйцата си по младите растения – с два-три същински листа, главно зад колеоптила. Ларвите нанасят два основни типа повреди – по младите растения и по класовете. При повреди от първия топ централния лист пожълтява, усуква се и изсъхва. При издърпване се изтегля лесно и в мястото на повредата има по една ларва или какавида. Повредените млади растения загиват при засушаване.
В областите Велико Търново, Видин, Плевен и Сливен е регистрирана вредна дейност на ларвите на неприятеля. Степента на нападение е 3-5 бр./м^2 на ограничени площи. Химичният контрол е насочен срещу възрастните при достигане на **ПИВ**:
- във фенофаза „вретенене“ - 6 възрастни/м².

Листни въшки /сем. Aphididae/

Поради топлата зима се наблюдава масова поява и вредоносна дейност на неприятелите в почти цялата страна. Отчетени са ларви, нимфи и възрастни в плътност до 6 бр./растение в областите Бургас, Варна, Видин, Враца, Добрич, Кюстендил, Монтана, Русе, Търговище и Шумен.

Най-често се срещат овесената и обикновената житна листна въшка. Ларвите се излюпват през март и април и започват да смучат сок от листата на растенията. Освен пряката вреда те вредят и косвено чрез образуването на чернилни гъбички, които пречат на фотосинтезата, и като вектори на вируса на *жълтото* ечемично вджуджаване, което може да компрометира добивите. Химична борба се извежда срещу ларви, нимфи и възрастни при **ПИВ:**

- ***във фенофаза „вретенене-изкласяване“ – 15% нападнати растения или 10 бр./клас.***

Брашнеста мана /Erysiphe graminis/

Брашнестата мана напада основно листата и стъблата на растенията, а при благоприятни условия и класовете. Проявява се под формата на *брашнест налеп*, като започва развитието си от долните листа и постепенно се придвижва нагоре.

Влажното и хладно време и гъстите посеви благоприятстват по-силното нападение от болестта. Критичния период от развитието на пшеницата за заразяване с брашнеста мана е **от *начало на вретенене* до *поява на класа*.**

В областите Видин, Велико Търново, Враца, Добрич, Монтана, Перник, Плевен и Сливен са установени единични пустули по долните етажи на гъсти и добре гарнирани посеви. В областите Ловеч, Плевен и Сливен в част от обследваните посеви е констатирана 1-4% нападната листна маса. На този етап болестта е без икономическо значение. Прилагането на фунгициди е необходимо, когато нападението от брашнеста мана достигне **праг на икономическа вредност:**

- във фенофаза „1-ви, 2-ри възел“ - 10% нападната листна маса.

Септориози по житните /Septoria tritici, Septoria nodorum/

Ран листен пригор (листни петна) по пшеницата /Septoria tritici/ се открива още през есента по най-долните листа. Първоначално петната са дребни, сиво-зелени и бързо нарастват. През пролетта разпространението на болестта продължава до настъпване на фаза вретенене. Петната през този период са кафяви, продълговати, разположени надлъжно на нерватурата. Силно нападнатите растения образуват малки класове, с дребни и спаружени зърна.

Септориоза по пшеницата /Septoria nodorum/ се проявява по зелените части на растенията (листа, възли и особено по горната част на плевите и осилите при израсналите растения), като образуват кафяви петна с пожълтели тъкани около тях. Сливането на петната води до създаването на неправилни участъци с хлоротичен венец, причиняващи пригори.

В ранните посеви се наблюдава ранна поява (от средата на ноември) и развитие на септориоза по пшеницата. Нападение по долните етажи на растенията има в областите Варна, Велико Търново, Видин, Добрич и Монтана. Слабо нападение (0-5%) е установено в областите Бургас, Враца, Плевен, Пловдив, Сливен и Търговище. Борбата първо се провежда с агротехнически методи, които целят унищожаване на растителните остатъци, където се запазва патогена, и спазване на 2-3 годишно сеитбообращение. **ПИВ:**

- във фенофаза „1-ви, 2-ри възел“ - 5% нападната листна маса.

Кафява ръжда /Puccinia recondita/, жълта ръжда /Puccinia striiformis/

При **кафявата ръжда** по листните петури, по-често откъм горната страна, се появяват елипсовидни или леко удължени, неравномерно разпръснати сори. При неблагоприятни условия броят им силно нараства и те покриват значителна част от листната петура. Листата се усукват и изсъхват преждевременно, зърното остава дребно, спарушено и с влошени хлебопекарни качества.

По-напредналите във фенологичното си развитие посеви създават по-добри условия за развитие на болестта. В областите Добрич, Перник и Сливен има нападната листна маса до 5%.

Жълтата ръжда се явява най-често по листните петури, но при благоприятни условия и върху останалите зелени органи. От основата към върха на листа се образуват лимонено-жълти тесни ивици, по които се виждат дребни изпъкнали уредосори, разположени линейно в успоредни редове. При масово нападение растенията изостават в развитието си, листата им се усукват и изсъхват, зърната остават по-дребни, недоизхранени, с влошени качества.

Към химични третирания се пристъпва при достигане на **ПИВ**:

- във фенофаза „1-ви, 2-ри възел“ - 5% нападната листна маса.

Мрежести петна /Pyrenophora teres/

Патогенът се пренася със семената или се запазва в растителните остатъци. По листната петура се образуват дребни, тъмнокафяви закръглени до елиптични петна, заградени от по-светъл венец или характерните кафяво-червени петна, прошарени от напречни и надлъжни линийки, които им придават мрежест вид. Листата завяхват от върха към основата и бързо загиват, без да се разкъсват на ленти.

Отчетена е степен на нападение 0-5% в областите Велико Търново, Бургас, Добрич и Търговище, като инфекциозния фон на болестта все още е под икономическия праг на вредност. Агротехническите мерки за контрол са употребата на здрав посевен материал, устойчиви сортове, оптимални условия на сеитба, балансирано торене, унищожаване на самосевките и растителните остатъци. **ПИВ:**
- във фенофаза „1-ви, 2-ри възел“ - 5 % нападната листна маса.

СЛЪНЧОГЛЕД

Фенофаза:BBCH (00-07) „Сухо семе“ - „Поява на хипокотила и котиледоните“

Основни вредители за периода:

- ✓ **Плевели**
- ✓ **Телени червеи /сем. *Elateridae*/**
- ✓ **Сив царевичен хоботник /*Tanymecus dilaticollis*/**

Плевели

Контролът на заплевеляването при слънчогледа е особено важен в най-ранните фенофази от развитието на културата. Поради този факт се препоръчва използването на почвени хербициди след сеитба, преди поникване на културата. Те са ефикасни срещу едногодишните житни и широколистни плевели – сива и зелена кощрява, кокоше просо, обикновен щир, бяла куча лобода, звездица, фасулче, полски мак, полски синап, лайка и др.
За провеждане на качествена и ефективна борба срещу плевелите и постигане на оптимален ефект при приложението на хербициди е необходимо да бъдат спазени следните по-важни условия:
- Избор на подходящ почвен хербицид, който е ефикасин срещу видовете плевели в съответното поле в началните фази от развитието им, когато са най-уязвими.
- Използваните хербициди да бъдат съобразени с фенофазата на развитие на културата.
- Да се спазят изискванията на почвените хербициди към външните условия, при които се внасят - оптимална почвена влага и фина обработка на почвата преди сеитба.
- Правилно определяне на дозата и количеството на работния разтвор на единица площ.

Телени червеи /сем. Elateridae/

Ларвите на неприятеля унищожават засетите в почвата семена, кълновете, младите стъбла и кореновата система на растенията. При набъбването на семената, ларвите първоначално унищожават зародиша, а след това и ендосперма. От повредените семена остава само обвивката. При поникване на растенията ларвите изгризват кълновете още преди да се покажат на повърхността на почвата. След поникването нагризват подземната част на растенията. Нападенията от ларвите се изразяват в ходове, които прокарват в централния корен на слънчогледовите растения. По този начин в растението навлизат различни причинители на болести и в следствие на това нападнатите растения пожълтяват, завяхват и много лесно се отскубват. Химични третирания се предприемат при достигане на **ПИВ**:
- при сеитба до 10 април – до 5 бр. ларви/м^2.

***- при сеитба след 10 април - 3 бр. ларви/м²*.**

Сив царевичен хоботник /Tanymecus dilaticollis/

Неприятелят има едно поколение годишно и зимува като възрастно насекомо в почвена камерка на дълбочина 40-70 см. Напролет, с повишаване на температурата на почвата в мястото на зимуване до 8-10^{0}C, бръмбарите започват да се придвижват нагоре и при температура около 10^{0}C излизат на повърхността. След излизането си хоботникът започва да се храни с плевелните растения и зимните житни култури. След поникването на слънчогледа преминава върху него. Бръмбърът прегризва младите кълнове и стъблата под повърхността или малко над почвата. След появата на листата започва да се храни с тях, като прави големи неправилни изгризвания, а при по-висока плътност ги унищожава напълно, при което остават само централните жилки. **ПИВ**:

***- в периода на поникване –2 бр. възрастни/м²*.**

***- във фаза 4^{ти}-5^{ти} лист – 5-6 бр. възрастни/м²*.**

РАПИЦА

Фенофаза: BBCH (30-50) „Начало на нарастване на стъблото: няма междувъзлия " – „Наличие на цветни пъпки /бутони/, още обвити с листа"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Рапична стъблена бълха /*Psylliodes chrysocephalus*/**
- ✓ **Рапичен стъблен скритохоботник /*Ceutorhynchus napi*/**
- ✓ **Чернилка по рапицата /*Alternaria* sp./**
- ✓ **Сухо стъблено гниене (Фомоза) /*Leptosphaeria maculans*/**

Рапична стъблена бълха /Psylliodes chrysocephala/

Възрастните бълхи се появяват от март до юли. Неприятелят се концентрира по рапицата веднага след нейното поникване. Тогава младите растения са най-чувствителни на повредите. Възрастните повреждат кълновете, котиледоните и младите листа. Те нагризват горния или долния епидермис и паренхима във вид на малки отвори. Рапичната стъблена бълха е най-активна при смрачаване и през нощта. През деня бръмбарите се крият под долните листа на растенията или под бучките пръст. **Праг на икономическа вредност:**

***- във фенофаза „разтворен 3-ти лист" - „9 или повече оформени листа" - 4 бр. възрастни/м²*.**

Рапичен стъблен скритохоботник /Ceutorhynchus napi/

Неприятелят има едно поколение годишно и зимува като възрастно насекомо. Напролет бръмбарите се появяват около средата на април. При слънчево и топло време се установяват върху растенията, при студено и хладно се крият в почвата. Неприятелят причинява характерно изкривяване на стъблото във форма на буквата S и появата на пукнатини при късни мразове и силни валежи. След 1-2 седмично хранене възрастните насекоми снасят яйцата по главните стъбла. Ларвите се вгризват във вътрешността на стъблата. На местата на пробождане се създават условия за проникване на причинителите на болестите прикореново, стъблено и сухо гниене.

Химичният контрол е насочен срещу възрастните преди яйцеснасяне и се предприема при достигане на **праг на икономическа вредност:**

- при температура на въздуха 8-10°C - 2-4 бр. възрастни/м^2.

Чернилка по рапицата /Alternaria sp./

Признаците на болестта се проявяват по всички надземни части. Върху най-външните листа се формират първоначално жълтеникави, а по-късно черни едри петна с концентрична структура. Тъканите в петната бързо отмират и често се накъсват. При висока степен на нападение участъците между петната жълтеят, а листата загиват. Болестта се проявява в широк температурен диапазон.

Сухо стъблено гниене (Фомоза) /Leptosphaeria maculans/

Развива се през цялата вегетация на растенията, включително и при съхранение на реколтата. По нападнатите части и листните петури се появяват белезникави петна, които засъхват и около тях се появява тъмен контур. Когато повредата обхване стъблото, под формата на пръстен, растенията увяхват и изсъхват. Петната по листата и шушулките са кръгли до елиптични, често с червеникав ореол. Стъблената форма на болестта се проявява при силна първична инфекция, температура 20-24^{0}C, при механични повреди и такива, причинени от насекоми и хербициди.

ТЮТЮН

Фенофаза:BBCH (00-1002) „Сухо семе" - „Втора двойка същински листа (Кръстосване)"

Основни вредители за периода:

- ✓ **Сечене на тютюневия разсад /*Rhizoctonia solani, Pythium debaryanum, P. ultimum*/**

Сечене на тютюневия разсад /Rhizoctonia solani, Pythium debaryanum, P. ultimum/

Болестта се развива от засяването на семената до формирането на механични тъкани в растенията. Най-характерната проява, известна като типично сечене, се развива след поникването на младите растения. В основата им, на нивото на почвената повърхност, се появява воднисто петно, което първоначално е дребно, но бързо се разраства и обхваща стъблото като пръстен. Засегнатата част покафенява, изтънява, прищъпва се и растението пада като посечено. Повредите се развиват най-често на хармани. Сеченето се развива силно при условия на висока почвена и въздушна влажност и при умерена температура. За лехи трябва да се избират леки, отцедливи и проветриви места. Поливането да се извършва с умерено хладка вода, без да се допуска преовлажняване.

СЕМКОВИ ОВОЩНИ ВИДОВЕ

ЯБЪЛКИ И КРУШИ

Фенофаза: BBCH (07-60) - „Начало на разпукване на пъпките: първите зелени връхчета на листата са едва видими" - „Отворени първи цветове".

Основни вредители за периода

- ✓ **Червен овощен акар */Panonychus (Tetranychus) ulmi/***
- ✓ **Калифорнийска щитоностна въшка */Quadraspidiotus perniciosus (Comstockaspis perniciosa)/***
- ✓ **Листни въшки */сем. Aphididae/***
- ✓ **Листозавивачки */сем. Tortricidae/***
- ✓ **Ябълков цветопробивач */Anthonomus pomorum/***
- ✓ **Ябълкова плодова оса */Hoplocampa testudinea/***
- ✓ **Обикновена крушова листна бълха */Cacopsylla pyri/***
- ✓ **Крушов пъпков пробивач /*Anthonomus pyri*/**
- ✓ **Брашнеста мана по ябълката /*Podosphaera leucotricha*/**
- ✓ **Струпясване по ябълката /*Venturia inaequalis*/**

Червен овощен акар /Panonychus (Tetranychus) ulmi/

Червеният овощен акар презимува като яйце по клонките, клоните и кората на дърветата. През пролетта при температура над 7,7°C диапаузата се прекратява и започва развитието на ембриото. Излюпването на ларвите от зимните яйца започва в началото на цъфтежа на ябълката или няколко дни след приключването му. При масово нападение местата, където са струпани яйцата, придобиват червен цвят. Излюпените ларви нападат младите листенца, от които смучат сок, предимно от долната страна на листата, но се срещат и по горната им страна. В област Благоевград са установени 42-60 бр. яйца/10 см клонка на червен овощен акар. **Праг на икономическа вредност:**

- във фенофаза бутонизация - 1-2 бр. ларви/лист.

Калифорнийска щитоностна въшка /Quadraspidiotus perniciosus (Comstockaspis perniciosa)/

Калифорнийската щитоносна въшка е много опасен неприятел на овощните дървета, разпространен в цялата страна. Най-силно напада ябълката и крушата, но се среща и по останалите овощни видове, особено по прасковите и черешите. Зимува като ларва от първа възраст по кората на клонките и стъблото, която завършва развитието си по време на цъфтежа на ябълките. **ПИВ:**

- през вегетацията - 10 бр. ларви/100 см клонка или 2-3 бр. нападнати плодове.

Листни въшки /сем. Aphididae/

Листните въшки са много опасни в началото на вегетационния период, когато образуват колонии по леторастите и листата. Нападнатите части се деформират, а растежа им спира.

Начало на излюпване на листни въшки е установено в област Кюстендил и Пловдив. Установена е плътност 2-8 бр./100 пъпки**.**

Праг на икономическа вредност:

- във фенофаза „разпукване на пъпки – розов бутон" – 10-15 бр. индивиди на 100 пъпки или 10% нападнати розетки.

Листозавивачки /сем. Tortricidae/

Насекомите, обединени под името листозавивачка, имат повсеместно разпространение и са едни от най-значимите вредители за овощните дървета, лозата и ягодоплодните растения.

Листозавивачките развиват едно или две поколения през годината. Зимуват като яйца, ларви или какавиди, в характерни щитчета или пашкулчета, приготвени от копринени нишки, екскременти и растителни части. Обикновено укритията се намират в разклоненията на клоните и клонките, под напуканата кора, под външните люспи на пъпките, под сухите растителни остатъци и т.н.

Гъсениците се появяват рано напролет едновременно с възобновяване на развитието на растенията. Първоначално нападат набъбващите пъпки, като ги изгризват, поради което те потъмняват, изсъхват и се оронват.

Начало на вредна дейност на **листозавивачки** е установено през последната десетдневка на месец март в областите Пловдив, Плевен и Пазарджик. **Праг на икономическа вредност:**

1. **Ябълка**

- ***във фенофаза разпукване на пъпките- зелен конус-„миши уши” – 5-8 гъсеници/100 пъпки;***

2. **Череша, вишня, праскова**

- ***във фенофаза разпукване на пъпките – 8-10 гъсеници/100 пъпки/розетки;***

3. **Сливи**

- ***във фенофаза бутонизация, цветни розетки, до начало на цъфтеж – 8 гъсеници/100 розетки;***

Ябълков цветопробивач /Anthonomus pomorum/

Ябълковият цветопробивач е проблем в старите овощни градини, откъдето видът се разселва. Напролет бръмбарите се хранят главно с плодните и по-рядко с листните пъпки. Възрастните снасят яйцата си в оформените цветни пъпки, непосредствено преди цъфтежа. Броят на снесените яйца зависи най-вече от фенологичното състояние на ябълковите дървета. Новоизлюпените ларви се хранят отначало с прашниците, след това с дръжките на тичинките, като нагризват и вътрешната страна на венечните листа. Вследствие нанесената повреда цветовете не се разтварят, изсъхват, покафеняват и остават под формата на топчици, които се забелязват отдалеч. Ето защо особено важно е да се намали плътността на бръмбарите преди началото на яйцеснасянето. Химичният контрол е насочен срещу възрастното, преди яйцеснасяне. **Праг на икономическа вредност:**

- във фенофаза „бутонизация” – 2-3% заселени разетки.

Ябълкова плодова оса /Hoplocampa testudinea/

Зимува като лъжегъсеница в землист пашкул в почвата, на дълбочина 5-15 см. Осите се появяват в края на април, преди цъфтежа на ябълките. Осите снасят яйцата си в чашката на плодовете. Излюпената гъсеница се вгризва непосредствено под обовивкана на плода, като го минира под формата на дъговидни тесни извити ходове, където живее до първото линеене. След това напуска минирания плод и се вгризва в друг, в който изгризва дълбоки ходове, унищожава цялата му вътрешност, вкл. семенната кутийка и семената. Повредените плодове окапват преждевременно и по-рано, отколкото повредените от ябълков плодов червей.

Установено е начало на летеж на ябълкова плодова оса в област Пловдив през последната десетдневка на м. март. **Прагът на икономическа вредност**, при достигането на който се предприемат химични третирания, е:

- във фенофаза бутонизация до начало на цъфтеж – 2-3 бр. възрастни/ 100 стръскани клона.

Обикновена крушова листна бълха /Cacopsylla pyri/

Зимува като възрастно, най-често под напуканата кора на дърветата или под окапалите листа. Ларвите се излюпват в началото на април. Отначало те смучат сок от разпукващите се пъпки, след това от младите листа. По-възрастните ларви се заселват по младите летораси, по дръжките на листата и цветовете или във вдлъбнатината на чашката.

Най-силно е отрицателното ѝ въздействие върху дърветата, вследствие пренасянето на фитоплазма, запушваща проводящите съдове и предизвикваща закърняване и загиване на крушовите дървета.

Констатирана е поява на възрастни индивиди на крушова листна бълха, начало на яйцеснасяне и излюпване в област Пловдив. **Праг на икономическа вредност:**

- във фенофаза „бутонизация” – 2-3% заселени разетки.

Крушов пъпков пробивач /Anthonomus pyri/

Презимувалите бръмбари се появяват през пролетта, преди набъбването на смесените и листни пъпки. След излюпване на ларвите, те се хранят с цветните части на плодните пъпки и унищожават напълно цветните и листни пъпки. След приключване на развитието си, ларвата какавидира в мястото на повредата. Бръмбарите от новото поколение се появяват през месец май. **Праг на икономическа вредност:**

- във фенофаза „разпукване на пъпките- зелен конус-„миши уши” – 8-10% повредени плодни пъпки.

Брашнеста мана по ябълката /Podosphaera leucotricha/

Болестта е повсеместно разпространена и има голямо икономическо значение. Нападнатите растителни тъкани се покриват с плътен бял налеп. Инфектираните растителни части постепенно некротират и опадат. Болестта се развива силно след мека и влажна зима. Метеорологичните условия през вегетацията не влияят върху развитието на болестта. Честите и интензивни дъждове задържат развитието ѝ по косвен начин, тъй като измиват голяма част от конидиите и ограничават заразяванията. Препоръчват се вегетационни третирания през 10-12 с регистрираните фунгициди. Начало на системна форма се наблюдава в област Пловдив.

Струпясване по ябълката /Venturia inaequalis/

Болестта има определящо значение при отглеждането на ябълки у нас. При благоприятни условия развитието на струпясването може да предизвика пълно унищожаване на продукцията. Признаците се появяват по всички надземни части на растенията във вид на закръглени мазни петна, които по-късно се покриват с плътен налеп и накрая некротират. Повредите по цветните и плодните дръжки предизвикват опадане на цветовете и младия завръз. При благоприятни условия за развитие на болестта – узрели спори, подходяща фенофаза на ябълката (набъбване на пъпките, зелен конус, миши уши, показване боята на цвета, цъфтеж, оформяне на плода, големина на плода колкото орех) и подходящи метеорологични условия (температури между 5^0C и 26^0C и валеж) се извършват сгъстени предцъфтежни и следцъфтежни третирания през интервал 10-14 дни с регистрираните фунгициди. Пръсканията се извършват до перминаване на критичните за болестта фенофази.

В област Пловдив е установено узряване на аскоспори през последната десетдневка на м. март. Все още не са отчетени условия за изстрелване при естествени условия.

КОСТИЛКОВИ ОВОЩНИ ВИДОВЕ

ЧЕРЕШИ, ВИШНИ, СЛИВИ

Фенофаза: BBCH (03-59) „Край на събуждането на (набъбване) пъпките: люспите са отделени; вижда се светлозелен сектор на пъпката." - „Повечето цветове с венчелистчета са оформени като топчици (бял бутон)".

ПРАСКОВИ:

Фенофаза: BBCH (11-69) „Развиване на първите листа; вижда се оста на развиващия се летораст" - „Край на цъфтежа (паднали са всички венчелистчета)".

КАЙСИИ:

Фенофаза: BBCH (60-71) „Първи отворени цветове“ – „Разрастване на яйчника; окапване на завръзи след цъфтежа“

Основни вредители за периода

- ✓ **Малка зимна педомерка /*Operophtera (Cheimatobia) brumata*/**
- ✓ **Вишнев хоботник /*Rhynchites auratus*/**
- ✓ **Черна черешова листна въшка /*Myzus cerasi*/**
- ✓ **Черна сливова плодова оса /*Hoplocampa minuta*/**
- ✓ **Прасковен молец /*Anarsia lineatella*/**
- ✓ **Източен плодов червей /*Grapholitha (Cydia) molesta*/**
- ✓ **Ранно кафяво гниене /*Monilinia laxa*/**
- ✓ **Къдравост по праскова /*Taphrina deformans*/**

Малка зимна педомерка /Operophtera (Cheimatobia) brumata/

Напролет новозлюпените гъсеници се вмъкват между разтворените пъпки и ги нагризват. По-късно повреждат цветовете и листата. При масово нападение обезлистват напълно дърветата и нагризват наедрелите плодове.

Праг на икономическа вредност:

- след цъфтеж – 8-10 бр. гъсеници/100 стръсквания или 10-12% повредени плодове.

Вишнев хоботник /Rhynchites auratus/

Бръмбарите се появяват рано през пролетта като се хранят с набъбващи пъпки. След това нагризват цветовете и листата, а по-късно - и плодовете, по които правят дълбоки кръгли ямички. Женските снасят яйцата в месестата част на плодовете, непосредствено до костилката. Химични третирания се извършват при достигане **Прага на икономическа вредност:**

- във фенофаза „край на цъфтеж“ – 3 възрастни/10 клонки.

Черна черешова листна въшка /Myzus cerasi/

Напролет ларвите се излюпват непосредствено след набъбване на пъпките на черешата. Отначало смучат сок от пъпките, по-късно преминават по долната страна на листата, по дръжките им и в основата на развиващите се летораси. Въшките повреждат най-силновръхните листа на леторастите. Повредените листа се завиват и образуват пакети. Третиране се извършва срещу колонии на неприятеля при достигане на **ПИВ**:

- след цъфтеж“ – 5% нападнати летораст и.

Черна сливова плодова оса /Hoplocampa minuta/

Масовият летеж на осите е около средата на април. Те се хранят с нектар. Осите снасят в чашката на цветчето. Тъканта в мястото на снесеното яйце покафенява и се образува петно с неправилна форма. Излюпените лъжегъсеници напускат джобчето през кръгъл отвор. Ларвата навлиза в младите плодчета и се изхранва с вътрешността на костилката. Една ларва повреждa до 5 плодчета, които след това падат на земята заедно с дръжката. Химичен контрол да се проведе срещу ларвите при **ПИВ:**

- ***във фенофаза формиране на завръза - 2-5% повредени завръза.***
-

Прасковен молец /Anarsia lineatella/

Зимува като гъсеница втора и по-рядко първа възраст. През пролетта гъсениците започват да се хранят в зимните си убежища. Началото на активизирането съвпада с разпукването на цветните пъпки на прасковата. Една гъсеница повреждa 2-3 пъпки, заедно с тази, в която е зимувала като предпочита листните пъпки. С развитието на леторастите гъсеницата се вгризва в тях непосредствено под вегетационния връх, най-често в основата на листните дръжки. Нападнатите летораст и увяхват, върхната им част увисва надолу и постепенно изсъхват. Гъсениците се вгризват и в плодниците на цветовете и в младите плодчета, като напълно унищожават вътрешността им.

В районите на Бургас и Пловдив е констатирано възобновяване на вредната дейност на зимуващото поколение на неприятеля. Химичен контрол се провежда срещу гъсениците.

Източен плодов червей /Grapholitha (Cydia) molesta/

Летежът на пеперудите започва, когато средната дневна температура достигне и се задържи 9°C. Летежният период на зимуващото поколение е най-продължителен, тъй като се реализира при неустойчиви температури. Излетелите пеперуди са активни привечер, а през деня стоят скрити под листата на дърветата и върху почвата. Излюпените млади гъсеници се вгризват в основата на върхните листа на летораслите. Една гъсеница повреждa от 3 до 5 леторасла, в сърцевината на които прави ходове с дължина от 6 до 16 см. Повредените летораслi повяхват и изсъхват. Началото и динамиката на летежа на източния плодов червей се установяват с феромонови уловки.

В областите Благоевград и Пазарджик е регистриран летеж на пеперудите от първо поколение на неприятеля. Първото третиране е насочено срещу гъсениците при достигане на **ПИВ**:

- ***в млади градини – 2-3% нападнати летораси;***
- ***в плодоваващи градини - 5% повредени летораси или 2-4% нападнати плодове.***

Ранно кафяво гниене /Monilinia laxa/

Най-силна проява на болестта се наблюдава около периода на цъфтеж, особено при хладно време с превалявания, каквито са условията през месеците март и април. Болестта се проявява като „опожаряване на цветовете" и „изсъхване на леторастите". Гниенето на плодовете започва като кафяво петно, което се разраства бързо и обхваща целия плод. Заразените плодове мумифицират и остават в короната на дървото. Първото третиране се извършва предцъфтежно във фаза „цветен бутон". Следцъфтежните третирания се извършват след опадане на венчелистчетата. За всички пръскания се използват регистрираните за това фунгициди.

Къдравост по праскова /Taphrina deformans/

Къдравостта е най-вредоносната болест по прасковите. Болестта може да се прояви по всички зелени части, като най-силно се нападат листата. Рано напролет цялата петура или част от нея придобива вълнообразна форма. Засегнатите участъци при най-младите листа са аленочервени, при по-старите бледозелени. Тъканта надебелява, загубва еластичност и става трошлива. Болните листа некротират и опадат още през първата половина на лятото. Най-чувствителни са младите листа на възраст до две седмици. След този период те придобиват устойчивост поради отлагането на кутин. За контрол на заболяването през пролетта се препоръчва неколкократно третиране с разрешените фунгициди рано напролет, когато има млади листа и подходящи за развитието на фитопатогена метеорологични условия (висока атмосферна влажност и температура над 10^0C).

ЛОЗЯ

Фенофаза: BBCH (01-12) "Начало на набъбване на пъпките: пъпките започват да се разраства вътре в обвивката" - „Вторите листа са отворени".

Основни вредители за периода

- ✓ **Шарен гроздов молец /*Lobesia botrana*/**
- ✓ **Екскориоза по лоза /*Phomopsis viticola*/**

Шарен гроздов молец /Lobesia botrana/

Зимува като какавида предимно под кората на лозите и по-рядко в почвата. Летежът на пеперудитеп започва когато средната денонощна температура на въздуха в продължение на десетина дни се повиши над 10-12^{0}C. Това обикновено е през първата половина на м. април за Южна България и през втората половина на същия месец за Северна България и по Черноморското крайбрежие. Гъсениците от първо поколение изгризват цветните бутони и ги оплитат с копринени нишки. Те често нагризват и разклоненията на ресата като предизвикват загиване на голям брой цветни бутони. През периода е установено начало на летеж на неприятеля в областите Благоевград и Пазарджик.

Със сходна биология и повреди е **еднопоясният гроздов молец /*Eupoecilia ambiguella*/**, при който летежът на пеперудите започва в средата на април.

Борбата с гроздовите молци се провежда на базата на наблюдения върху динамиката на летеж на пеперудите, яйцеснасянето и началото на излюпване на гъсениците над ПИВ:

- **Десертни сортове**
- ***I^{во} поколение – 4-6 гъсеници/100 реси;***
- **Винени сортове**
- ***I^{во} поколение – 6-8 гъсеници/100 реси.***

Шарен гроздов молец
/Lobesia botrana/

Еднопоясен гроздов молец
/Eupoecilia ambiguella/

Екскриоза по лоза /Phomopsis viticola/

Повредите се виждат най-добре в ранните фази от развитието на лозата. Една част от пъпките не се развиват, а от останалите израстват леторасти със силно скъсени междувъзлия и дребни, деформирани листа. По листата петната са дребни, точковидни, с по-светъл ореол. Листната петура се деформира. По зелените леторасти петната са тъмно кафяви с удължена вретеновидна форма. В края на вегетационния сезон кората на инфектираните леторасти побелява, напуква се и започва да се люпи, а пъпките в този участък не се развиват.

Критичен период за развитието на патогена е периодът от набъбване на пъпките до фаза 3^{ти}-4^{ти} лист. Премахването на нападнатите летораси заедно със зимната резитба води до намаляване на първичната зараза. Вегетационни третирания се провеждат, когато половината от пъпките в основата на летораститe са в стадий „пеперуда“ и при отделяне на третия лист с регистрираните фунгициди. Третиране с фунгицид се провежда, ако са открити лози със симптоми в предходната година и ако по време на развитието на пъпките на лозите през пролетта има чести валежи от дъжд. Необходими са две самостоятелни третирания в началото на вегетацията, особено ако температурите са по-ниски. Следващите третирания съвпадат с тези срещу мана и оидиум по лозата.

Фенофаза „пеперуда“

КАРТОФИ

Фенофаза: BBCH (00-11) *„Сеитба“ - „Разтваряне на първите листа на главното стъбло“*

Основни вредители за периода:

- ✓ **Плевели**
- ✓ **Телени червеи /сем. *Elateridae*/**

Плевели

В България се оглеждат ранни, средно ранни и късни картофи. Плевелите оказват отрицателно въздействие върху развитието на картофите през цялата вегетация. Най-силно изразено е то през първите седмици от поникването на културата. Най-широко и масово разпространени плевели са: *полски синап, дива ряпа, бяла куча лобода, видове щир, синя метличина, петниста бударица, полско подрумче, кокоше и кръвно просо, полска лисича опашка, видове кощрява, троскот, поветица, паламида и др.* От навременното отстраняване на плевелите зависи получаването на нормална реколта. Агротехническите мероприятия са основно и задължително звено от интегрираната борба с плевелите.

В комплекса от мероприятия за контрол на плевелите при картофи важно значение имат:

- Правилното сеитбообръщение - най-добри предшественици за картофите са зърнено-житните и зърнено-бобовите култури, тревните фуражни смески и фуражните бобови култури, които позволяват да се извърши качествена лятна дълбока оран.
- Качествената обработка на почвата – картофите изискват добре обработена и аерирана почва, поради което системата за обработка на почвата се извършва съобразно с терените и почвено-климатичните условия на района и характера на заплевеляването.
- Засаждане в оптималните агротехнически срокове – при нормални условия картофите поникват от 20 до 30 дни. При студена, влажна пролет и нерътен посадъчен материал, се удължава срока на поникване. Бавното поникване създава условия за силно заплевеляване на площите през този период.
- Употребата на подходящи хербициди - избора на хербицид трябва да е съобразен с характера и степента на заплевеляването, с фазата на плевелите, с климатичните и почвените условия на района.

Телени червеи /сем. Elateridae/

Телените червеи са едни от най-вредоносните и най-често срещаните многоядни неприятели. Вреди нанасят ларвите на неприятеля. При картофите ларвите се вгризват в клубените, които много често загиват. През ходовете навлизат различни причинители на заболявания. Вредата, която ларвите нанасят зависи не само от плътността им, но и от типа, влажността и температурата на почвата, съдържанието на хумусни вещества, от скоростта на поникване нарастенията и от възрастта на ларвите. При по-дълбоко засаждане на клубените покълването се забавя, поради което степента на повредата от ларвите се повишава. При засушаване повредите намаляват, а при по-висока влажност на почвата се увеличават. Това се дължи на обстоятелството, че при засушаване ларвите мигрират по-дълбоко и не влизат в контакт с растенията. **Праг на икономическа вредност**:

- преди засаждане и през вегетацията – 4-6 бр. ларви/м^2.

За повече информация ползвайте Бюлетините на Областните дирекции по безопасност на храните!

За извеждане на борбата с болестите, неприятелите и плевелите да се прилагат само разрешените за употреба продукти за растителна защита при съответната култура, вредител и в регистрираната доза!

Съгласно чл. 107, т. 3 от **Закона за защита на растенията** *(обн. ДВ бр. 61 от 25.07.2014 г.),* се забранява прилагането на продукти за растителна защита чрез въздушно пръскане!

Като изключение от забраната, продукти за растителна защита могат да се прилагат чрез въздушно пръскане само след писмено разрешение, издадено от директора на Областна дирекция по безопасност на храните (ОДБХ), когато е налице опасност за растенията и растителните продукти, посочена в чл. 109 ал. 1 от Закона за защита на растенията.

Съгласно Закона за пчеларството *(обн. ДВ, бр. 57 от 24.06.2003г.):*

Чл. 33. (1) Забранява се употребата на продукти за растителна защита и препарати за дезинфекция и дезинсекция върху земеделски и горски култури, трайни и крайпътни насаждения и медоносна растителност, намиращи се във фаза на цъфтеж и през периода на отделяне на мана.

(2) *(Изм. - ДВ, бр. 8 от 2011 г., в сила от 25.01.2011 г.)* При масово проявление на вредители и авиационно третиране на земеделски и/или горски култури, с продукти и/или препарати за растителна защита по ал. 1 в райони, в които има пчелини, собственикът на земеделската и/или горската култура осъществява третирането, след писмено разрешение на областната дирекция по безопасност на храните.

Закупуването на продукти за растителна защита трябва да става само от търговски фирми, притежаващи Разрешение/Удостоверение за търговия с ПРЗ!

Изготвил:
Нина Герасимова – старши експерт в дирекция РЗККППЗ